

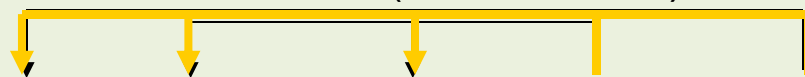
Allergiás megbetegedések a fogorvosi gyakorlatban (urticaria, ekzema, atópia)

Dr. Temesvári Erzsébet
egyetemi tanár

Semmelweis Egyetem Bőr- Nemikórtani és Bőronkológiai Klinika

Allergológiai Osztály

Antitest (I-III) és T-sejt által mediált túlérzékenységi reakciók (IV a-d) (Pichler 2007)

	I. típusú	II. típusú	III. típusú	IVa típusú	IVb típusú	IVc típusú	IVd típusú
				TH1 reakció magas IFN- γ és TNF- α szinttel	eozinofil gyulladás TH2 függő	cytotoxikus reakció (CD4+CD8)	T sejt dependens steril neutrofil gyulladás
immun háttér	IgE	IgG	IgG	IFN- γ , TNF- α (TH1 sejtek)	IL-5, IL-4/IL-13 (TH2 sejtek)	perforin / granzym B (CTL)	CXCL8, GM-CSF (T sejtek)
antigén	solubilis antigén	sejtfelszíni, vagy mátrix antigének	solubilis antigén	antigén prezentáció sejtekkel, v. direkt T-sejt stimuláció	antigén prezentáció sejtekkel, v. direkt T- sejt stimuláció	sejthez kötött, vagy direkt T-sejt stimuláció	sejt közvetített solubilis antigén, v. direkt T.sejt stimuláció
következmény	hízósejt aktiváció	FcR+ sejtek (fagociták, NK sejtek)	FcR+ sejtek komplement	monocytá- makrofág aktiváció (kemokinek, citokinek, citotoxinok)	eozinofil gr. (citokinek, gyulladásos mediátorok)	T-sejt (CTL) (CD4+CD5)	steril neutrofil gyulladásos reakció (citokinek, gyulladásos mediátorok)
klinikai kép	rhinitis allergica, asthma, anafilaxia,	haemolyticus anaemia, thrombocytopenia (pl. penicillin)	szérumbetegség, Arthus-reakció	tuberkulin reakció, kontakt dermatitis	krónikus asztma, krónikus rhinitis, maculopapulosus exanthema eosinophiliával	minden késői hypersensitiv gyógyszer reakció, kontakt dermatitis, maculopapulosus és bullosus exanthema	AGEP, M. Behcet

T-sejt által mediált túlérzékenységi reakciók (IV a-d)

(Pichler 2007)

IVa típusú	IVb típusú	IVc típusú	IVd típusú
TH1 reakció magas IFN-γ és TNF-α szinttel	eozinofil gyulladás TH2 függő	cytotoxikus reakció (CD4+CD8)	T sejt dependens steril neutrofil gyulladás
IFN-γ, TNF-α (TH1 sejtek)	IL-5, IL-4/IL-13 (TH2 sejtek)	perforin / granzym B (CTL)	CXCL8, GM-CSF (T sejtek)
antigén prezentáció sejtekkel, v. direkt T-sejt stimuláció	antigén prezentáció sejtekkel, v. direkt T-sejt stimuláció	sejthez kötött, vagy direkt T-sejt stimuláció	sejt közvetített solubilis antigén, v. direkt T.sejt stimuláció
monocytá- makrofág aktiváció (kemokinek, citokinek, citotoxinok)	eozinofil gr. (citokinek, gyulladásos mediátorok)	T-sejt (CTL) (CD4+CD5)	steril neutrofil gyulladásos reakció (citokinek, gyulladásos mediátorok)
tuberkulin reakció, kontakt dermatitis	krónikus asztma, krónikus rhinitis, maculopapulosus exanthema eosinophiliával	minden késői hypersensitiv gyógyszer reakció, kontakt dermatitis, maculopapulosus és bullosus exanthema	AGEP, M. Behcet

Az urtica klinikai sajátosságai

- hirtelen kialakuló, lokalizált duzzanat a bőrfelszínen
- körülírt ödéma
- viszketés vagy égés kíséri
- rövid időn belül visszafejlődik maradandó elváltozások nélkül

A pathomechanizmus „kulcsa”

Vasoaktív mediátorok szabadulnak fel,
amelyek

- vagy transzdermálisan kerülnek be (csalán, méhcsípés)
- vagy a bőrben lévő mastocytákból szabadulnak fel

Urticaria klasszifikációja

- a) **Acut urticaria:** < 6 hét
continuáló
intermittáló
- b) **Chronicus urticaria:** > 6 hét
continuáló
recurrens
- c) **Speciális típusok:**
cholinerg
fizikai
kontakt
urticaria vasculitis
urticaria pigmentosa

Urticaria anamnézise

1. gyakoriság – időtartam
2. napi variációk
3. az urtica alakja / formátuma
4. társult angiooedema (soliter)
5. társult szubjektív panaszok
6. családi anamnézis (atopia, HANO)
7. korábbi allergiás történések
8. belgyógyászati kórképek (pl.: gastroenterális, pajzsmirigy eltérés)
9. gyógyszerek, paramedicinák, diéták, implantátumok
10. dohányzás
11. munka, hobby
12. psychogen hatások
13. előző kezelések hatása

Lehetséges szisztémás reakciók urticariában

1. **Prodromális tünet:** láz, étvágytalanság, gyengeség érzés, fejfájás
2. **Légzőszervek tünete:** légzés rövidülés, rekedtség, asthma
3. **Gastrointestinális traktus:** dysphagia, hányinger, hányás, gastritis, pepticus fekély, abdominális görcs, diarrhoea
4. **Idegrendszer:** viszketés, epilepsia, hemiparézis, szorongás, fejfájás, cerebrális oedema, konfúzió, kóma
5. **Ér- és keringési rendszer:** hypotensio, EKG változás, angina pectoris
6. **Egyéb:** arhtritis, láz, vese tünetek, hepatitis, pancreatitis

Urticariogen anyagok

Acut

- pollen-, gyümölcs-, zöldség szindróma
- étel
- gyógyszer
- idegen vér

- rovarcsípés

Chronicus

- kóros proteinek felszívódása
- góc
- bélféreg
- tumor (colon-rectum tumorok, polycytemia vera, Hodgkin)
- AI betegség (SLE, polymyositis)
- dysproteinaemiák
- sarcoidosis
- amyloidosis

Az urticaria tünet és nem egy betegség

(Gonemeyer 1967)

Urticaria kivizsgálási terv I.

1. Anamnézis
2. Klinikai kép
3. Alapvizsgálatok: We, vérkép, májfunkciók, vizelet
4. Kiegészítő vizsgálatok:
góc vizsgálat,
vírus szerológia (Hepatitis, Coxackie)
parazita,
gastroenterológia,
pajzsmirigy funkció, stb.,

Urticaria kivizsgálási terv II.

5. Allergológiai vizsgálatok:

in vivo (csak tünetmentes és gyógyszermentes betegen):

Prick teszt

scarifikációs próba

intracutan próba

epicutan próba

dörzsölési teszt

provokációs teszt (élelmiszer, gyógyszer)

in vitro:

össz IgE

spec IgE (RAST, ELISA)

sz.e. autoantitestek

krioglobulin

komplement

LTT

Urticaria kezelése

I. Oki: a provokáló faktor vagy allergén eliminálása (pl.: diéta, góctalanítás, góckezelés: elhúzódó antibiotikus, antimikotikus kúra, stb.)

II. Tüneti:

akut ellátás sc. adrenalin

iv. kortikoszteroid

krónikus kezelés: H1

H2

egyéb mediátor gátló

blokkoló

Kontakt urticaria szindróma klinikai tünetei

Maibach H.J., Johnson H.L. 1975

1. fokozat: lokalizált urticaria
2. fokozat: + generalizált urticaria és Quincke oedema
3. fokozat: + nyálkahártya reakciók és asthma bronchiale
4. fokozat: + anaphylaxiás reakció

„Ekzema” gyakorisága (bőrgyógyászati beteganyagon)

15 – 25 %

Braun-Falco O. (2000)

Ekzémás betegségek felosztása

Exogen

- Allergiás kontakt ekzema
- Fotoallergiás kontakt ekzema
- Irritatív kontakt ekzema
- Fototoxikus kontakt ekzema

Endogen

- Dyshidrotikus ekzema
- Id reakció kiváltotta ekzema
- Seborrhoeas ekzema
- Nummularis ekzema
- Mikrobás ekzema
- Stasis dermatitis
- Exsiccatis dermatitis
- Lichen simplex chronicus
- Intertrigo, intertriginosus ekzema

Atopiás dermatitis

Rycroft R.J.G

Az ekzema csoporthoz tartozó tünetegyüttesek

Exogen eredetű

toxikus kontakt dermatitis

fototoxikus kontakt dermatitis

allergiás kontakt dermatitis

fotoallergiás kontakt dermatitis

Irritatív kontakt dermatitis klinikai formái

Acut

Acut késői (8-24 óra)

Irritatív reakció

Cumulatív

Traumás

Xerotikus

Pustular-, acneiform

Non-erythematosus

Subjectív

Berardesca E. 1995

Az emberi bőr irritatív reakcióját befolyásoló exogen és endogen tényezők

Exogen

Irritáns típusa (kémiai szerkezet, pH)

A penetráló irritáns mennyisége
(oldékonyság, aplikáció ideje)

A test felület

Testhőmérséklet

(mechanikai tényezők, nyomás,
abrasio, súrlódás)

Klimatikus feltételek (hőmérséklet,
nedvesség tartalom, szél
sebessége)

Endogen

Egyéni fogékonyság az irritánsra

Primer hyperirritábilis bőr

Atopia

(különösen az atopiás dermatitis)

Secunder hyperirritábilis

/stasis ekzematicus

Rassz tényezők

Kor

UV érzékenység

bőrtünet
koncentráció
szubjektív érzés
objektív tünet

Irritatív KD

exponált felületen
függő
égés, fájdalom
erythema
ödema
bulla
necrosis
desquamatio
nem tesztelhető

Allergiás KD

exponált felületen indul
„minden vagy semmi”
viszketés
erythema
papula
vesicula
epicutan teszt

diagnózis

A kontakt szenzibilizáció mechanizmusa

Indukciós fázis

előkészítő

PRIMER

felismerő

VÁLASZ

proliferáló

megkülönböztető

propagáló

Kiváltó szakasz

SECUNDER

VÁLASZ

Kontakt allergének (történelmi áttekintés)

0 → XVIII-XIX-XX. sz. → ∞

„természetes anyagok

Hg, Cr, Ni

„természetes anyagok”

balzsamok

illatanyagok

pollen

latex

állati fehérjék

Fogászati kontakt allergének tesztelése

Epicutan próbákkal:

- környezeti kontakt allergén sor
- fogászati kontakt allergének sora
- akrilát sor

Kanerva L. 2000.

Fogászati epicutan sor

- **Fémek**
- **Monofunkciós acrylatok**
- **Polyfunkciós acrylat-aktivátorok**
- **Fogászati összetett gyanták**
- **UV absorbeálók**
- **Impregnáló-gyantahordozók**
- **Érzéstelenítők**
- **Konzerválók**
- **Illatok**

Fogászati kontakt allergénsor

I.

Fémek:

Cin (II)-klorid

Ammoniumtetrakloroplatinát

Amalgám (higanymentes)

Rézsulfát

Kadmiumsulfát

Tantál

HgC12

Króm (kaliumdichromát)

Nikkel (nikkel (II)-sulfát)

Kobalt (kobaltklorid)

Palládiumklorid

Higany (II)-amidoklorátum

Titán-IV oxid

Nátriumtiosulfátaurát

Ezüstklorid

Amalgám (gamma-2-mentes)

Indiumklorid

Beriliumsulfát

Alumínium klorid hexahidrát

Európai Parlament és Tanács 1994/27/EC direktívája /1994. június 30/

–bőrbe beszúrt fémekben a Ni tömege maximálisan 0,05% lehet

–a bőrfelszínnel direkt kapcsolódó tárgyak Ni kibocsátása maximálisan 0,5 $\mu\text{g}/\text{cm}^2/\text{hét}$

2004/96/EC: Nikkel kioldódás alacsonyabb kell legyen a bőr felszínen mint 0,2 $\mu\text{g}/\text{cm}^2/\text{hét}$

BŐRGYÓGYÁSZATI ÉS VENEROLÓGIAI Szemle

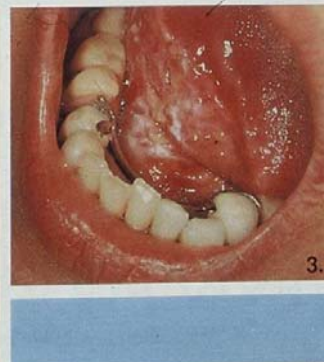
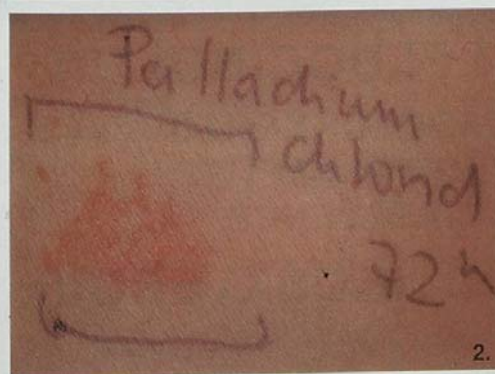
96
1

Becker Krisztina dr., Vass Zoltán dr.,
Temesvári Erzsébet dr.
**Palládiumérzékenység vizsgálata
fogászati beteganyagon**

1-2 ábra:
NiSO₄ és PdCl₂
kontakt
szenzibilizáció
epicután
reakciója
72 órás
értékelésben

3. ábra:
PdCl₂
szenzibilizáció
szájnyálkahártya-
tünete

Palládiumérzékenység fogászati beteganyagon

- **Becker K., Vass Z., Temesvári E. : (1996)**

n=170

+n=45 (26,5 %)

Ni 20,6 %

Pd 9,4 %

Co 6,4 %

Cr 5,8 %

- **Filon F.L. : Am J Cont Derm 14. 78. 2003.**

(1991-2000)

n=4446 5,3 %

2000

9,7 %

AMALGAM DENTAL FILLINGS

An amalgam is an alloy of mercury with another metal; dental amalgam is made by combining metallic powders, usually silver 69.4 per cent, tin 26.2 per cent, copper 3.6 per cent, zinc 0.8 per cent, or sometimes gold or platinum, with equal parts of pure mercury to form a malleable mass. Tattooing of the oral mucosa by the amalgam is quite common (Weathers and Fine, 1974).

Fogászati kontakt allergén sor II.

Monofunkciós akrilátok:

Metilmetakrilát

2-Hidroxietil-metakrilát

2-Hidroxietilakrilát

2-Hidroxipropilmetakrilát

Polifunkciós akrilátok: Trietilénglikol-dimetakrilát

Etilénglikol-dimetakrilát (EGDMA)

Akrilátos és metakrilátos poliészterek: BIS-GMA

Uretán-dimetakrilát

Polifunkciós akrilát-aktivátor:

Benzoilperoxid

Hidrokinon

N, N, -Dimetil-p-toluidin

1, 4 – Butandioldimetakrilát (BUDMA)

Camphoroquinone

4-Tolildietanolamin

Fogászati kontakt allergén sor III.

**Fogászati összetett gyanták: Bisphenol-A-dimetakrilát
Bisphenol-A**

UV absorbeálók: 2(2-Hidroxi-5-metilfenil) benzotriazol

Impregnáló-gyantahordozó: N-etil-4-toluenszulfonamid

Konzerváló: Thiomersal

**1, 2 Dibrom-2, 4 dicyanobutan =
metildibromo glutaro nitril (Euxyl K 400)
Kaliumperszulfát**

**Illat: Eugenol
Perubalzsam**

Tesztelési indikáció fogászati betegeken

- kontakt urticaria
- kontakt dermatitis
(angulus inf., perioralis dermatitis)
- kontakt stomatitis
- kontakt cheilitis
- kontakt gingivitis
- lichen oris
- oralis lichenoid reakció
- recidiváló oralis ulceráció
- égő száj szindróma (ha előzőleg kizárt anaemia,
- reflux oesophagitis, gastritis)

Tesztelés indikációi fogászati dolgozókon

- **kontakt urticaria**
- **conjunctivitis**
- **asthma**
- **paronychia, pulpitis, köröm dystrofia (parestaesia)**
- **kontakt dermatitis kézen**
- **kontakt dermatitis arcon (aerborn dermatitis)**
- **palmoplantaris pustulosis**

Perubalzsam összetevő allergének

benzoesav

benzylbenzoat

benzylcinnamat

benzylferulat

benzylisoferulat

fahéjsav

fahéjalkohol

coniferylalkohol

eugenol

cis-trans-farnesol

isoeugenol

methyl-benzoat

methyl-cinnamat

cis-trans-nerolidol

vanillin

fahéjcinnamat

coniferylbenzoat

Az ekzematogen ágens tisztázása

1. lokalizáció
2. a bőr ápolása
  - előző helyi kezelés
  - bőrtisztítás
  - kozmetikumok
3. otthoni munka (hobbi)
  - tisztítószer
4. munkahelyi anyagok és eszközök
5. rátevési próba (epicutan teszt)

Az ekzema csoporthoz tartozó tünetegyüttesek

Endogen eredetű

dermatitis atopica

lichen simplex

ekzema seborrhoica

ekzema nummulare

ekzema dyshidrosiforme

stasis dermatitis

ekzema asteatoticum

Atopiás dermatitis

Atopiás dermatitis gyakorisága

Halpern (1971)	4,3 %
Kjelmann (1977)	8,3 %
Haachtele (1981)	6,1 – 8,6 %
Larson Linden (1981)	3 %
Schulz – Larsen (1981)	3 – 10 %
Rajka (1994)	10 – 15 %
Schneider I (2005)	15,1%

Atopia pathomechanizmus

Wüthrich 1989

- A bőr funkcionális és morfológiai eltérései
- Anyagcsere zavar: prostaglandin és leukotrien synthesisben
- Biokémiai eltérések
- Immunpathologiai háttér

Dermatitis atopica diagnózinga

„Major” tünetek

- jellegzetes morfológiájú és lokalizációjú tünetek
  - hajlító felszínen lichenifikáció
  - linearitás
- krónikus vagy rendszeresen kiújuló dermatitis
- saját vagy családi anamnézisben szereplő atopiás betegségek (asthma, rhinitis allergica, dermatitis atopica)

Dermatitis atopica diagnóziisa

„Minor” tünetek

- xerosis
- ichtiosis /keratosis pilaris
- korai típusú bőrteszt pozitivitás
- magasabb IgE szérum szint
- korai életkorban való kezdet
- nem specifikus kéz-láb dermatitisre való hajlam
- cheilitis
- visszatérő conjunctivitis

Dermatitis atopica diagnóziisa

„Minor” tünetek

- Dennie-Morgan féle infraorbitális redő
- kercoconus
- cataracta
- arc erythema, arc sápadtság
- Pityriasis alba
- izzadáskor jelentkező viszketés
- zsírodószer és gyapjú intolerancia
- egyes élelmiszer intolerancia
- fehér dermografizmus

Atopiás dermatitis provokáló faktorai

- irritatív kontakt dermatitis
- allergiás kontakt dermatitis
- élelmiszer allergia
- élelmiszer intolerancia
- szuperinfekciók

AD kezelése a gyakorlatban I.

- Életmód kialakítás
- Bőrápolás
- Helyi kezelés: - ***acut stadium***
borogatás, adstringensek
- ***subacut stadium***
O / V lokális gyulladáscsökkentők
non-steroid (folyamatos) hypoallergiás hidratálók
steroid; ester steroidok (kúra szerű)
Hydrocortison butyrat
Budesonid
Prednicarbat / Dermatrop
lokális fertőtlenítők
fenntartó kezelés: tejsav készítmények
UVA

AD kezelése a gyakorlatban II.

- Belső kezelés:
  - antibiotikus / Staphylococcus/ kúra szerű
  - gőckezelés
  - H1 és H2 blokkolók
  - calcineurininhibitorok
  - corticosteroid: nem javasolt
  - immunmodulánsok:
    - Isoprinosine
    - Cyclosporin
    - IF gamma
- Klíma terápia
- Pszichoterápia